

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ● NO.4 (3220) ● ЧАЦВЕР, 3 ЛЮТАГА, 2011

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

“Нарачанскі” — родны смак
У розных краін хутка можна будзе пачаставацца знакамітымі гатункамі беларускага хлеба **Стар. 2**

Знічкі Айчыны
Стар. 3

Жывыя галінкі аднаго дрэва
У сям’і біёлага Эдуарда Самусенкі з павагай і любоўю ставяцца да прыроды **Стар. 4**

ПАДЗЕЯ

Добрыя кнігі з дзвюх эпох

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адзначылі 90-годдзе з дня нараджэння Івана Шамякіна

Адам Мальдзіс

— Спадчына народнага пісьменніка Беларусі, акадэміка Нацыянальнай акадэміі навук, лаўрэата розных прэмій, вядомага грамадскага і культурнага дзеяча Івана Пятровіча Шамякіна па праву належыць дзвюм эпохам, — так сказаў, адкрываючы ўрачыстую вечарыну ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, галоўны рэдактар часопіса “Полымя”, вядомы паэт Мікола Мятліцкі. Па яго словах, першая эпоха прыпадае на савецкі час, 1940-1980 гады, а другая, якая доўжыцца і цяпер, — на часы нашай дзяржаўнай незалежнасці. Сваімі надзённымі творамі Шамякін добра ўпісаўся ў абедзве эпохі.

Думку Міколы Мятліцкага прадоўжылі іншыя выступоўцы. Яны падкрэслівалі, што так бывае, калі пісьменнік не толькі крочыць у нагу з часам, але і апыраджае яго, працуе на будучыню. Прапануючы сваім чытачам цікавую, вострасюжэтную кнігу на роднай мове, Іван Пятровіч адначасова падвышаў іх нацыянальную самавядомасць. І сцвярджаў, што ў Беларусі ёсць патрыёты, з якіх можна і трэба браць прыклад. Ёсць вялікі чалавечы патэнцыял, які здольны даць багаты плён. Шамякіна чыталі не таму, што “абавязвала”

На вечарыне былі дочки Івана Шамякіна, Таццяна і Алеся, а таксама старэйшы ўнук Аляксея

школьная праграма, — яго творы вельмі прыцягальныя.

Галоўны рэдактар выдавецтва “Мастацкая літаратура” паэт Віктар Шніп, былы франтавік, а цяпер прэзідэнт Аляксандр Савіцкі, галоўны рэдактар часопіса “Малодосць” паэтэса Раіса Баравікова апавядалі пра розныя старонкі жыцця і творчасці класіка. Згадвалі яго

дзяцінства на ўлонні прыроды, у леснічоўцы на Гомельшчыне, дзе працаваў яго бацька, і вучобу ў Гомельскім тэхнікуме будматэрыялаў. А яшчэ — пра ўдзел у вайне з фашысцкімі захопнікамі ў складзе зенітна-артылерыйскай часці. Менавіта за дасведчаны расказ пра гэтую вайну ў рамане “Глыбокая плынь” аўтар быў удастоены

Дзяржаўнай прэміі СССР. Цікавы перыяд жыцця ў Шамякіна быў, калі ён кіраваў Саюзам беларускіх пісьменнікаў, затым выдавецтвам “Беларуская савецкая энцыклапедыя”, выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета. І ўсюды пакінуў пра сябе добрую памяць. Па словах Алеся Савіцкага, пісьменнік застаўся воінам і ў пасляваенным

жыцці, стаяў на пярэднім краі мірнага поля.

Выступаючы на вечарыне, я згадаў грамадзянскую смеласць Івана Шамякіна пад час працы ў выдавецтве, у прыватнасці, пры выданні шасцітомнага энцыклапедычнага слоўніка “Беларускія пісьменнікі”. Калі яго папярэднік вагаўся, выдаваць даведнік ці не, то Іван Пятровіч адразу пасля прызначэння на пасаду дырэктара выдавецтва зразумеў: такі дапаможнік патрэбен. І падтрымаў аўтарскі калектыў у нестандартным, адрозным ад маскоўскага, размяшчэнні звестак пра шматлікія пераклады беларускай літаратуры на іншыя мовы.

На вечарыне прысутнічалі, выступілі з цёплымі ўспамінамі дочкі пісьменніка — доктар філалагічных навук Таццяна Іванаўна і кандыдат філалагічных навук Алеся Іванаўна. Быў яго старэйшы ўнук Аляксея Анатольевіч. Можна было пагартчаць кнігу ўспамінаў “Іван Шамякін — летапісец эпохі”, дэманстраваўся ўрывак з вядомага кінафільма, знятага паводле яго рамана “Глыбокая плынь”. І выстава з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі кніг як самога Івана Шамякіна, так і прысвечаных знакамітаму пісьменніку таксама атрымалася цікавай і багатай.

КАНТАКТЫ

Сляды за акіянам

Ва Універсітэце Святога Томаса цікавяцца выхадцамі з Беларусі, якія цяпер жывуць у ЗША

Іван Іванаў

Супрацоўнікі Таварыства па сувязях з суайчыннікамі за мяжой “Радзіма” правялі сустрэчу з амерыканскімі выкладчыкамі і студэнтамі з Універсітэта Св. Томаса (штат Мінесота, ЗША). Яе ініцыятарам стаў кіраўнік дэлегацыі Стывен Хофман — прафесар, кіраўнік кафедры палітычных навук.

“Стывен па рэкамендацыі калегі Рэне Бур, якая даследуе праблемы нацыянальнай самавядомасці людзей з Усходняй Еўропы і раней была ў таварыстве “Радзіма”, папрасіў нас

арганізаваць сустрэчу, планууючы праграму чарговага візіту ў Беларусь, — удакладніла супрацоўніца таварыства Галіна Навіцкая. — Госці з-за акіяна, а гэта больш за 20 студэнтаў розных факультэтаў і калега Стывена доктар Кенэт Кэмп, пад час зімовых канікулаў знаёміліся, як яны казалі, “з краінамі новай Еўропы”.

Іх цікавіць сацыяльнае, палітычнае жыццё ў Цэнтральнай і Усходняй Еўропе, а таксама гісторыя і культура тутэйшых народаў.

Амерыканцы пабывалі да Мінска ў Любліне, Львове, паз-

С. Хофман на сустрэчы ў “Радзіме”

ней — у Вільнюсе. У Мінску у іх была насычаная праграма, у прыватнасці — сустрэчы з калегамі з факультэта міжнародных адносін Белдзяржуніверсітэта. У Стывена Хофмана, як ён патлумачыў, ёсць асабістая зацікаўленасць у зборы інфармацыі пра нашых суайчыннікаў, якія жывуць у ЗША. → **Стар. 2**

Глыбінка запрашае

Андрэй Асфура

Амаль 50 родавых сядзіб у Беларусі прадаставяць інвестарам на льготных умовах

Як паведаміў дырэктар дэпартаменту па турызму Міністэрства спорту і турызму Вадзім Кармазін, Савет Міністраў зацвердзіў спіс родавых сядзіб, якія рэкамендавана на льготных умовах прадастаўляць на патрэбы сельскага турызму.

Цяпер у спісе 46 такіх сядзіб. І ўжо ў наступную пяцігодку ў Беларусі могуць з’явіцца першыя агратурыстычныя курорты, якія будуць уключаць як сельскія сядзібы, так і агратурыстычныя комплексы. Аб’яднаць іх у адзіную структуру магчыма, калі стварыць партнёрскую сетку, у якую ўвойдуць гаспадары аграрыяў,

Сядзіба Ільі Рэпіна ў Здраўнёве

паліяўнічыя гаспадаркі, вытворцы сельгаспрадукцыі і інш.

“Уладальнік сельскай сядзібы не заўсёды можа самастойна забяспечыць гасцей і прадуктамі харчавання, і экскурсійнымі праграмамі, і інвентаром”, — лічыць Вадзім Кармазін. Не выключана, што ў стварэнні агратурыстычных курортаў спатрэбіцца ўдзел дзяржавы.

ЗРОБЛЕНА Ў БЕЛАРУСІ

“Нарачанскі” — родны смак

У розных краінах хутка можна будзе пачаставацца знакамітымі гатункамі беларускага хлеба

Каб смачныя і духмяныя боханы не счарсцвелі па дарозе ў далёкі свет, спецыялісты мінскіх хлебазаводаў распрацавалі ўнікальную тэхналогію падрыхтоўкі і зберажэння выпечкі. Вонкава экспартны хлеб — як і звычайны, але выпечаны толькі да пэўнай кандыцыі.

Мінскаму хлебазаводу №2, што па вуліцы Крапоткіна, — больш за сто гадоў. Менавіта там хлебпёкі асвоілі выраб палешаных гатункаў хлеба “Нарачанскі”, “Мінскі”, “Траецкі”. Яны даўно ў пашане ў Беларусі, нават лічацца свое-

асаблівай візітнай карткай сталіцы. Дарэчы, і нашы землякі, прыязджаючы ў госці ў Беларусь, часта вяжуць такія боханы ў Маскву, Кіеў, Санкт-Пецярбург і іншыя гарады — родным і знаёмым, у якасці падарункаў. Цяпер жа элітны беларускі хлеб сам “наблізіцца” да пакупнікоў замежжа. Так, унікальны заварны хлеб па-ранейшаму выпякаюць у Мінску. А вынітыя з печы боханы адразу ж на хлебным участку астуджаюцца, запакоўваюцца ў плёнку і праходзяць “шокавую замарозку” — пры тэмпературы

мінус 31 градус. У такім выглядзе прадукт можа доўга, месяцы тры, захоўвацца ў маразілцы. Потым варта падагрэць “паўфабрыкат” у мікрахвалевай печы ці духоўцы — і хлеб зноў духмяны, гарачы.

Спецыялісты сцвярджаюць, што пасля замарозкі такі прадукт не губляе ні вонкавых, ні смакавых якасцяў. І вітаміны, і мікраэлементы — усё зберагаецца найлепшым чынам. Першую 7-тонную партыю замарожанага хлеба беларускія хлебпёкі адправілі перад Новым годам у Армению. Ён з’явіўся

Родны хлеб — заўсёды самы смачны

на прылаўках магазінаў Беларуска-армянскага Гандлёвага дома ў Ерэване. Як сцвярджае старшыня Мінскага гарадскога армянскага культурна-асветніцкага аб’яднання “Айстан” Георгій Егіазаран, яго землякі высока ацанілі беларускую прадукцыю: хлеб выпечаны з душой.

Дарэчы, удакладняе Георгій, у армян да хлеба стаўленне асаблівае. Яны ядуць яго шмат, вельмі цэняць якасць, а калі збіраюцца паснедаць ці паабедаць — кажуць: пойдзем паямо хлеба.

На экспарт у першую чаргу будуць пастаўляцца ўпадабаныя беларусамі га-

тункі хлеба “Нарачанскі”, “Траецкі”, “Старажоўскі” і “Юбілярны”. Усе — у замарожаным выглядзе. Калі прадукцыя спадабаецца замежным пакупнікам, то ўслед за хлебам на рынкі розных краін пачнуць пастаўляцца замарожаныя беларускія торты, фруктовыя пірагі.

Студэнты з Мінесоты ў Мінску

Сляды за акіянам

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Прафесар стварае базу дадзеных пра ўрадженцаў Беларусі, што апынуліся за акіянам у апошнія дваццаць гадоў і здолелі сябе там праявіць. У нас ёсць нямаля адпаведных матэрыялаў. Мяркую, супрацоўніцтва ў гэтым кірунку будзе карыснае для ўсіх”.

Старшыня таварыства “Радзіма” Максім Дубянок расказаў пра гісторыю стварэння таварыства, яго сучасную дзейнасць, пра беларускую дыяспару ў свеце, якая, паводле некаторых дадзеных, налічвае больш за тры з паловай мільёны чалавек. Нямаля беларусаў і на амерыканскім кантыненте. Перад Першай сусветнай вайной шмат нашых суайчыннікаў выехала ў ЗША, Канаду, Аргенціну. Цяпер, як лічыць М.Дубянок, пераважае эміграцыя эканамічная. Найчасцей у ЗША нашых землякоў можна сустрэць у Нью-Ёрку, Нью-Джэрсі, Кліўлендзе, Дэтройце, Чыкага. Там створаны шэраг беларускіх суполак, выходзяць газеты, кнігі па-бе-

ларуску, а ў Канзасе, штат Тэхас, працуе і цэнтр па вывучэнні беларускай дыяспары.

Прафесар Адам Мальдзіс расказаў на сустрэчы, як няпроста на памежжы Захаду і Усходу фарміраваўся беларускі этнас, утваралася Вялікае Княства Літоўскае, як на пачатку 90-х гадоў мінулага стагоддзя атрымала новы імпульс для развіцця беларуская дзяржаўнасць. Ён падкрэсліў: многія з нашых суайчыннікаў у сілу гістарычных умоў раней не мелі магчымасці праявіць свае таленты на Бацькаўшчыне, і таму выступалі своеасаблівымі донораў для развіцця культуры іншых народаў. У тым ліку і амерыканскага. Між іншым, зазначыў прафесар, паводле меркаванняў вядомага даследчыка беларускай дыяспары ў ЗША Вітаўта Кіпеля, беларусаў і іх наштачкаў у Паўночнай Амерыцы каля мільёна. Гэта калі браць да ўвагі не толькі беларусаў у першым пакаленні, але і ўнукаў і праўнукаў тых першых перасяленцаў.

СУПОЛЬНАСЦЬ

З глыбінь стагоддзяў — у сённяшні дзень

Раз на месяц прадстаўнікі розных народаў, што жывуць у Беларусі, паказваюць мінчанам са сцэны свае адметныя традыцыйныя абрады. З такой ініцыятывай выступіла беларуская Асацыяцыя клубаў ЮНЕСКА, якую падтрымалі многія дыяспары.

Пётр Арэшка

Ужо сёлета, напрыклад, нацыянальны абрад “Выкраданне нявесты” ў Цэнтры нацыянальных культур паказала суполка туркменаў. А нядаўна зала і сцэна цэнтра былі ў распараджэнні беларускіх карэйцаў. “Мы паказалі традыцыйны карэйскі абрад памінання памерлых “Гут”, — гаворыць кіраўнік карэйскага грамадскага аб’яднання “Асацыяцыя беларускіх карэйцаў” Кімі Ры. — Абрад трохі падобны да беларускіх “Дзядоў”, продкаў карэйцы памінаюць за святочна накрытым сталом”.

Расказваючы пра вынікі работы ў мінулым годзе на пасяджэнні Кансультатыўнага міжэтнічнага савета пры Уаўнаважаным па справах рэлігій і нацыянальнасцяў, яго кіраўнік Георгій Егіазаран не імкнуўся згадаць пра ўсе справы. Гаварыў пра тыя, што маюць прыкметны грамадскі рэзананс. У прыватнасці, пра акцыю “Вянок сярэднясці”, пад час якой прадстаўнікі розных народаў, што пражываюць у Беларусі, стваралі свае фрагменты з тканіны для вялікага прыгожага дывана. На ім вышыты назвы, размешчаны арыгінальныя пано розных нацыянальных суполак, што пражываюць у Беларусі. Згадаў пра выхад кнігі “Армяне — Героі Савецкага Саюза ў баях за Беларусь”. Падобную ствараюць і чувашы пра сваіх супляменнікаў. Прадстаўнікі іншых народаў рабілі “Карты памяці”, а літоўцы вышылі золатам на палатне імёны сваіх герояў у памяць будучым пакаленням. Праводзіліся і сустрэчы моладзі з ветэранамі, канцэрты. Шмат уражанняў, вялікі станоўчы зарад у жыццё нацыянальна-культурных

суполак прыўнёс і VIII Усебеларускі фестываль нацыянальных культур, які традыцыйна ладзіцца ў Гродне. А яшчэ былі дабрачынныя акцыі “Нашы дзеці”, вялікае навагодняе свята для дзяцей розных нацыянальнасцяў у мінскім Палацы дзяцей і моладзі...

Дапаўняючы справаздачу Георгія Егіазарана, выступалі кіраўнікі іншых суполак. У ліку ўдалых сумесных праектаў называлі і прадстаўленне адмет-

суполка правяла шэраг канцэртаў для ветэранаў, рыхтуе да выхаду ў Беларусі кнігу твораў малдаўскіх паэтаў. Карэйцы арганізавалі 10-дзённую паездку сваіх дзяцей на гістарычную радзіму. Украінцы актыўна ўдзельнічалі ў розных мерапрыемствах, а хор “Вагра” на міжнародным фэсце ў Львове прызнаны лепшым. Літоўцы правялі цікавыя майстар-класы па традыцыйных нацыянальных танцах. Грэкі выпусцілі два

Ансамбль “Белыя крылы” з Маладзечна выконвае грэчаскі танец

ных традыцыйных абрадаў. Стала вядома, што азербайджанцы ствараюць у Беларусі дзяржаўны педуніверсітэце імя М.Танка Цэнтр азербайджанскай культуры, у хуткім часе адкрыюць там нядзельную школу. Туркмены маюць намер перакласці і выдаць па-беларуску творы вялікага земляка, класіка туркменскай літаратуры Махтумкулі. Казахі стварылі да юбілею Перамогі экспазіцыю пра сваіх землякоў-казахстанцаў у Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Малдаўская

нумары газеты “Айкумена”. А суполка “Русь” правяла шэраг круглых сталаў з удзелам вядомых грамадскіх дзеячаў, палітолагаў, прысвечаных юбілею Перамогі.

З мноства карысных спраў і складваецца багатая мазаіка жыцця прадстаўнікоў розных народаў у Беларусі. На пасяджэнні Кансультатыўнага міжэтнічнага савета адзначалася, што дзяржава аказвае значную падтрымку, у тым ліку і фінансавую, этнічным суполкам у рэалізацыі іх планаў.

Знічкі Айчыны

З асаблівай цікавасцю ўзіраюся заўсёды ў герб Оршы, які горад атрымаў яшчэ 13 снежня 1620 года: у блакітным полі залаты паўмесяц. Паміж яго рагамі – сярэбраны крыж. Ёсць у гэтай геральдычнай лаканічнасці свая прыцягальнасць. Орша вядомая ад 1021 года, калі кіеўскі князь Яраслаў Мудры саступіў полацкаму князю Брачыславічу Віцебск і Усвяты. Углядаючыся ў выявы старадаўняга горада, адкрываючы для сябе ў чарговы раз старыя вуліцы, будынкі, многіх з якіх ужо і няма, быццам чуеш галасы прашчураў: рамеснікаў, абаронцаў горада, а яшчэ – летапісцаў. Так, гораду шчасціла і на сваіх шчырых і ўважлівых да аршанскага жыцця летапісцаў. Пра некаторых з іх і хацелася б расказаць.

Алесь Карлюкевіч

Адзін з руплівых збіральных гістарычнай памяці пра горад на Дняпро — Рыгор Ягоравіч Трутко, ён нарадзіўся ў Дуброўне, на Віцебшчыне, у 1912 годзе. Перад самай вайною закончыў Віцебскага педінстытута. Пасля вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў некаторы час быў дырэктарам СШ №5 г. Оршы, а затым да 1972 года выкладаў гісторыю. Адным з захапленняў настаўніка стала нумізматыка. Менавіта Рыгор Ягоравіч перадаў у Акадэмію навук Беларусі клад манет, знойдзены ў Задняпроўі ў 1966 годзе. Яшчэ ў 56-м Трутко надрукаваў артыкул “Зберагчы помнікі старажытнасці”. Тады, дарэчы, гэты заклік мог і дарагога каштаваць... Тым болей, што краязнаўца заклікаў стварыць умовы для аховы Пахроўскага і Куцеінскага Богаўленскага манастыроў, царквы Раства Багародзіцы. Многія свае калекцыі настаўнік збіраўся перадаць у краязнаўчы музей, ініцыятыўную групу па стварэнні якога ўзначаліў яшчэ ў 1958 годзе. Але з музеем тады не атрымалася. Рэчы са збораў краязнаўцы патрапілі ў музей Мінска. І толькі праз гады, калі ўжо быў адкрыты Музей гісторыі і культуры Оршы, Рыгор Ягоравіч паспеў перадаць туды рэдкія кнігі, старыя фотаздымкі. Памёр Трутко ў 2001 годзе.

У 1924 годзе ў вёсцы Заложжа на Аршаншчыне нарадзіўся Барыс Фёдаравіч Шалуха. Яго сёння не вельмі часта згадваюць. А між тым ён нямагла зрабіў, пачынаючы з канца 50-х гадоў, для развіцця пошукавай работы ў раёне і горадзе. Арганізаваў у

Арэхаўскай школе клуб чырвоных следпытаў “Пошук”. Дзейнасць сваю і памагатых з розных пакаленняў школьнікаў прысвяціў даследаванню падзей Вялікай Айчыннай вайны на Аршаншчыне. Часта выступаў у перыядычным друку. Напісаў і выдаў некалькі кніг: “Імя Юрыя Смірнова” (1985), “У баях пад Оршай” (1993), “Юнак з легенды” (1997). Барыс Шалуха — аўтар многіх артыкулаў у гісторыка-дакументальных хроніках “Памяць”, прысвечаных Аршанскаму і Дубровенскаму раёнам.

А ў 1927 годзе ў Оршы нарадзіўся Уладзімір Іванавіч Блюм. Некаторы час мы з ім ліставаліся. Цікавы выпадак: ён, чалавек без усялякай гістарычнай, гуманітарнай адукацыі, захапіўся даследаваннямі мінуўшчыны і змог шмат вартага і карыснага зрабіць у гэтым кірунку. Звычайны машыніст-чыгуначнік, выйшаўшы на пенсію, ён пачаў работу па стварэнні музея Аршанскага лакаматыўнага дэпо. Напісаў нават невялікую кніжку пра яго гісторыю.

Не мог не спрычыніцца да краязнаўства Аршаншчыны і вялікі беларускі пісьменнік Уладзімір Караткевіч, які, як вядома, нарадзіўся ў Оршы ў 1930 годзе. Землякі годна ўшаноўваюць памяць пра Уладзіміра Сямёнавіча. Пра гэта засведчылі і леташнія юбілейныя мерапрыемствы ў гонар пісьменніка. У горадзе існуе музей У. Караткевіча. Выходзяць у Оршы і кнігі, прысвечаныя жыццю і творчасці легендарнага земляка. І зразумела, у Оршы — яго вытокі... Згадваюцца радкі з кнігі Адама Мальдзіса: “Сур’ёзна заняўся паэзіяй пасля ўніверсітэта, калі працаваў настаўнікам у Тарашчы ва Украіне, а потым у

Орша. Пеçыабургская вуліца

Орша. На Ільнскім кірмашы

Орша. Тэатр Пажарнага таварыства

Орша. Гарадская ўправа

Орша. Чыгуначны вакзал

Орша. Пашта

Орша. Мост цераз Дняпро і агульны від на горад

Оршы. З Оршы паслаў некалькі вершаў сябру (здаецца, Валянціну Краўцу, потым выкладчыку політэхнічнага інстытута) у Мінск, а той, без ведама аўтара, аднёс іх у “Польмя”. Такім чынам у 1955 годзе пабачыў свет караткевічаўскі “Машэка”. Амаль адначасна ў зборніку пра Янку Купалу былі апублікаваны ўражанні з паездкі ў Вязынку (Валодзя лічыў іх “сапраўдным дэбютам”).

У мястэчку Смаляны ў 1951 годзе нарадзіўся краязнаўца, журналіст Святаслаў Асіноўскі. Доўгі час служыў у войску. Болей іх дзесяць гадоў жыцця аддаў газеце Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі “Во славу Родины”. Фактычна там і захапіўся гісторыяй, краязнаўствам. На працягу некалькіх гадоў веў у газеце рубрыку “Белая Русь:

архівы часу”. Роднай старонцы прысвяціў кнігу “Орша: залатыя стрэлы на блакітным полі”. Своеасаблівы ілюстраваны храналагічны даведнік стаў падзеяй не толькі для аршанцаў, але і ўвогуле для ўсіх, хто цікавіцца гісторыяй Беларусі. Святаслаў Асіноўскі — аўтар кніг “Там, дзе была Неўрыда”, “Поле памяці: падзеі і постаці беларускай мінуўшчыны”, многіх публікацый у перыядычным друку.

Цікавую краязнаўчую традыцыю запачаткаваў у Оршы Юрый Аляксандравіч Копцік, ён нарадзіўся ў 1957 годзе. Дзякуючы яго ініцыятыве ў 1997 годзе пабачыў свет зборнік “Аршанскае мінуўшчына”. У падзагалюк: “Гісторыя Оршы ў друку”. Якраз такія праекты спрыяюць захаванню ў свядомасці чытачоў наступных

пакаленняў тых ці іншых фактаў, падзей, дат, імёнаў. Не заўсёды ж і далёка не кожны будзе разглядаць старую газету як крыніцу інфармацыі. Кніга — іншая справа. Калі наведаецеся ў Оршу, то абавязкова распукайце Юрыя Копціка. Акрамя ўсяго іншага, ім сабраны і невялікі, але змястоўны прыватны краязнаўчы музей.

Доўгі час у Музеі гісторыі і культуры Оршы працаваў Віктар Паўлавіч Лютынскі, які нарадзіўся ў 1963 годзе. Фактычна ў многім сённяшняму музейнаму прастору Оршы, якая складаецца з некалькіх музеяў, сфарміравалася менавіта дзякуючы яго руплівасці. Цікавасць выклікае і кніга Віктара Паўлавіча “Орша ў вайне 1812 года” (1995). Літаральна сотні артыкулаў В. Лютынскага раскіданы па перыядычным друку. Здаецца, сёння ніхто болей у такой ступені, як Віктар Паўлавіч, не валодае веданнем усемагчымых крыніц па гісторыі Оршы. І гэта не можа не выклікаць спадзявання: з’явіцца і новыя краязнаўчы падсумоўванні пра далёкія і блізкія аршанскія часіны.

А нам застаецца яшчэ заўважыць: горад, летапісцаў славы якога мы згадвалі, вельмі багаты на яркія, творчыя асобы.

© В поісках утраченнаго

Паштоўкі з калекцыі Уладзіміра Ліхадзедава

СТЫЛЬ ЖЫЦЦЯ

Жывыя галінкі аднаго дрэва

У сям’і біёлага Эдуарда Самусенкі з павагай і любоўю ставяцца да прыроды

Іна Ганчаровіч

Пацешных гісторый з жыцця жывёл, пра іх звычкі і дачыненні Эдуард Рыгоравіч ведае мноства. А па нетаропкай, спакойнай манеры іх распавядаць ён нагадвае мне Васіля Пяскова, які некалі вёў папулярную тэлепраграму “У свеце жывёл”. Дарэчы, у Інстытуце заалогіі Акадэміі навук Беларусі, дзе нашы з Самусенкам шляхі-дарогі раней перасекліся, за вочы яго і называлі часам беларускім Пясковым. У нашай сям’і з’явіліся кнігі майго старэйшага калегі — падарункі сыну ад дачкі вучонага Ірыны. З іх і пачыналіся першыя стасункі сына з курантамі і качанятамі, хамячкамі, сабакамі. Прызнацца, і сама твая кнігі з цікавасцю чытала, яны займаюць, з мноствам цікавай інфармацыі. А яшчэ доўгі час вучоны вёў экарубрыйкі ў дзіцячым часопісе “Бярозка”, іншых выданнях, выступаў на радыё. І таму на

ўзробленай ім дзялянцы жыцця выраслі, бадай, тысячы экалагічна адукаваных людзей, далучаных да таямніц свету раслін і жывёл, з паважлівым стаўленнем да яго.

Увогуле, як я нядаўна дэдалася, у вучонага больш за 200 навуковых і навукова-папулярных артыкулаў, ён аўтар 10 кніг і сааўтар Чырвонай кнігі Беларусі. Любоў да прыроды Эдуарду Самусенку прывіў бацька-афіцэр, з ім яны часта бывалі ў лясах, на рыбалцы. У 1955-м, калі за плячыма юнака ўжо былі Мар’інагорскі сельгастэхнікум і Беларускі дзяржуніверсітэт, ён стаў аспірантам. Тады і пачаў пісаць — спачатку заметкі ў газеты, потым і кнігі. “Хацелася падзяліцца ўражаннямі, расказаць пра тое, што сам спазнаў ці пабачыў, — згадвае Эдуард Рыгоравіч. — У студэнцкім інтэрнаце БДУ разам са мной у адным пакоі кватаравала чалавек 20: фізікі, хімікі, ма-

БЕЛТА

Ад такой прыгажосці і прыходзіць натхненне

тэматыкі. І будучыя журналісты, Яраслаў Пархута — ён стаў вядомым пісьменнікам, Эдуард Сушкевіч — галоўны рэдактар газеты “Физкультурник Белоруссии”, Валерый Міхайлаў, які пазней працаваў намеснікам галоўнага рэдактара “Советской Белоруссии”. Гледзячы на іх, і я заняўся гэтым рамствам”.

Вучоны актыўна ўдзельнічаў у ліквідацыі наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Нягледзячы на ўзрост — а нарадзіўся Эдуард Самусенка 29 студзеня 1931 года — ён па-ранейшаму шмат піша. У адказ на мае пытанні “Куды ж глядзіць вашы жонка і дачка? Можна, варта ўжо і спакойнай жыць?” пажартаваў: маўляў, глядзяць яны туды ж, куды і ён. Мяркуюць самі: жонка, Еўдакія Раманаўна, таксама біёлаг. Між іншым, яго былая студэнтка, а разам яны ўжо больш за 40 гадоў. Еўдакія Раманаўна расказвае: “Не загахацца ў Эдуарда было

немагчыма: малады спецыяліст, выдатны апавядальнік, заўсёды спакойны і дабразычлівы... Мне зайздросцілі дзяўчынкі. Дарэчы, ён такі жартаўнік! Як сам гаворыць, мяне ўпадабаў... за зрок. У тым сэнсе, што ўжо дужа добра я гнёзды птушак высочвала!”

І дачка вучонага, Ірына — таксама біёлаг, цяпер заканчвае дысертацыю. “Арніталогія, якую яна выбрала, зусім не жаночая справа, — лічыць Эдуард Рыгоравіч. — Тут жа трэба быць і добрым паляўнічым, і па дрэвах умець палазіць... Мы не надта жадалі, каб яна пайшла па маіх слядах, але хай будзе так, як атрымалася”.

Падобна, і ўнук Арцём, якому 9 гадоў, пойдзе экалагічнымі сцэжкамі любімага дзеда. Прынамсі, першае месца па біялогіі ў раённым конкурсе школьнікаў “Шлях у навуку” ўжо заняў. Дзеду, вядома ж, вялікая радасць. І наконт здольнасцяў унука ў яго — ніякіх сумненняў.

Адметны колер у вясёлцы талентаў

Іван Іванаў

На фэсце дзіцячай творчасці ў Тальяці ўдала выступілі юныя прадстаўнікі беларускай дыяспары

Свята ў гарадскім Палацы культуры атрымалася на славу. На ўрачыстасць сабраліся дзеці і дарослыя, усе ў святочных строях. Было шмат хваляванняў. А як жа інакш: для некаторых юных артыстаў гэта было першае выступленне на вялікай сцэне. Хлопчыкі і дзяўчынкі стараліся: выразна чыталі вершы, спявалі, танцавалі. І нават рабілі інсцэніроўкі на тэму Калядных сюжэтаў і зімовых казак. Каб зладзіць гэткае яркае відовішча, сабраць разам шмат цікавых творчых калектываў, з густам скласці праграму добра папрацавалі арганізатары, у ліку якіх — протаіерэй Мікалай Маніхін, дырэктар Рускага культурнага цэнтра “Дзяржава” Ігар Паўлін, тэатральны рэжысёр Серафіма Ільіна, кампазітар Ігар Трафімаў, рэдактар дзіцячай газеты “Ставроша” Алена Пацяшына.

Вельмі хваляваліся і актывісты Тальяцінскага гарадскога Цэнтра беларускай культуры “Нёман”, які цяпер узначальвае Людміла Дзёміна. Створаны пры суполцы ансамбль беларускай музыкі і песні “Зорачкі” ўпершыню ўдзельнічаў у такім вялікім мерапрыемстве. І юныя артысты атрымалі за сваё выступленне гарачыя апладысменты.

КРЫЖАВАНКА

Літаратурная плынь

Паводле творчасці І. Шамякіна і І. Мележа

Па гарызанталі:

3. Незвычайнасць, казначасць чаго-небудзь, што выклікае прыўзнятае светаадчуванне. 6. Адносна ўстойлівы тып мастацкай формы. 7. “Гандлярка і ... Шлюбная ноч”. Кніга прозы народнага пісьменніка Беларусі, драматурга, грамадскага дзеяча Івана Шамякіна. 30 студзеня — 90 гадоў з дня яго нараджэння. 8. ... Шапатовіч. Імя галоўнага героя пенталогіі І.Шамякіна “Трывожнае шчасце”. 9. Герайчы змест многіх твораў народных пісьменнікаў Івана Шамякіна і Івана Мележа, якія прайшлі выпрабаванні на франтах Вялікай Айчыннай вайны. 11. “Гарачы...”. Кніга аповесцяў і апавяданняў народнага пісьменніка Беларусі, грамадскага дзеяча Івана Мележа. 8 лютага — 90 гадоў з дня яго нараджэння. 13. Наведвальнік чыгальні. 18. Усе часткі слова да канчатка. 19. Спецыяльны прыбор. 20. Міжвольныя адрывістыя гукі, якія выклікаюцца скарачэннем дыяфрагмы. 21. Горад на Магілёўш-

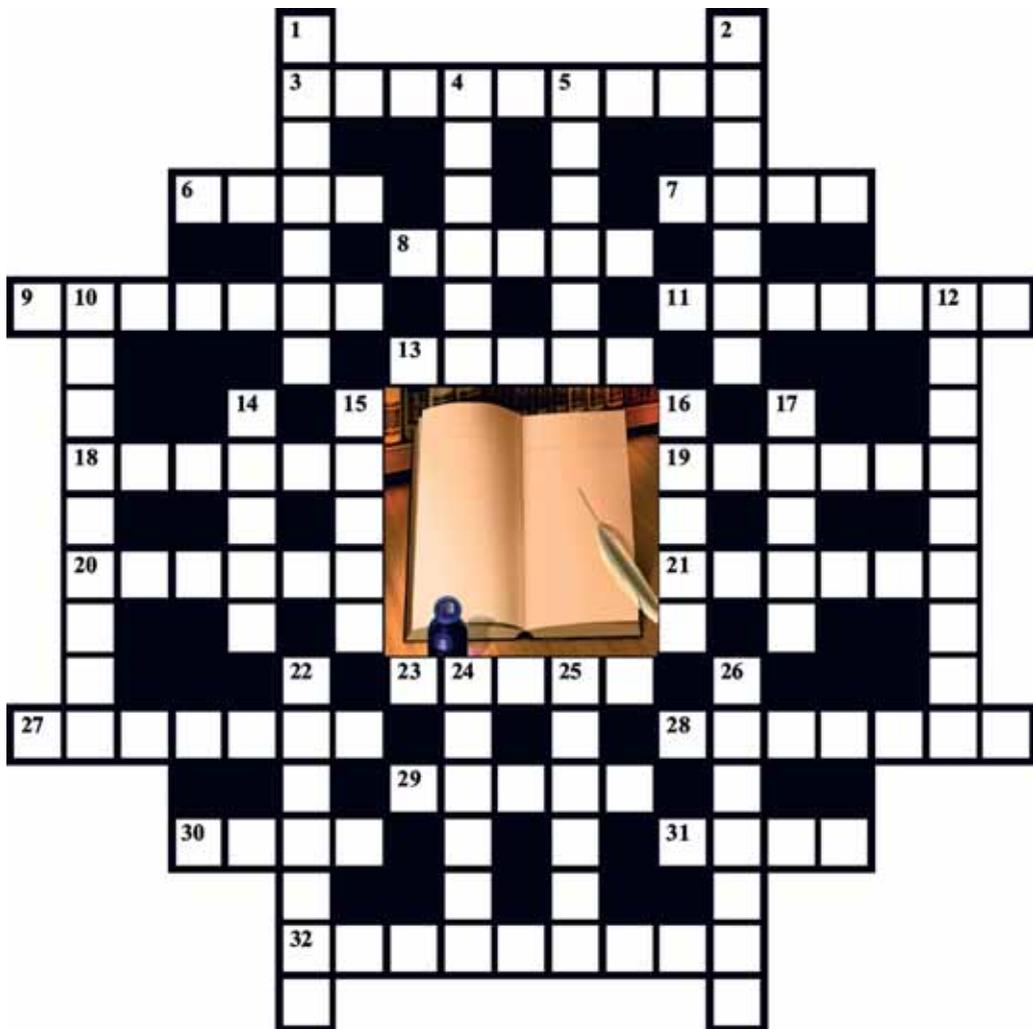
чыне, сёлета 875 гадоў з часу першага ўпамінання ў летапісе. 23. Рака ў Добрушскім раёне, на малой радзіме І.Шамякіна. 27. Лік: менавіта столькі гадоў таму Навагрудак атрымаў Магдэбургскае права. 28. Горад на Гомельшчыне, дзе летась быў адкрыты помнік героям літаратурных твораў І. Мележа. 29. “Чырвоная ...”. Рэспубліканская газета, у якой у 1939 годзе быў надрукаваны адзін з першых вершаў І.Мележа “Радзіме”. 30. “Снежныя ...”. Раман І. Шамякіна. 31. “... Пашаны”. Ордэн, якім, поруч з іншымі ардэнамі і медалямі, былі ўзнагароджаны І.Шамякін і І. Мележ. 32. Верш Максіма Багдановіча. (“Душой стаімўшыся ў жыццёвых цяжкіх бурках”).

Па вертыкалі:

1. “Палеская ...”. Трылогія І. Мележа аб жыцці сялян Беларусі ў 20–30-я гады мінулага стагоддзя. 2. Вуснае апавяданне пра мінулае. 4. Аповесць І. Шамякіна аб дзейнасці Мінскага падполля ў часы Вялікай Айчыннай вайны. 5. Тое, што і тварэць, 10. ...

Полацкая. Асветніца зямлі беларускай. Сёлета — 850 гадоў, як полацкі майстар Лазар Богша на яе заказ зрабіў вядомы крыж, месцазнаходжанне якога цяпер невядома. 12. Той, хто выкладае ў школе. У перыяд з 1945 да 1948 года гэтай пачэснай справай займаўся І. Шамякін. 14. Кузьма .... Беларускі пісьменнік, які некалі высока ацаніў адно з ранніх апавяданняў І. Мележа “У завіруху”. 15. “... Снежаны”. Раман І. Мележа, які застаўся незавершаным. 16. Кароткі літаратурны твор, майстрам напісання якога быў народны пісьменнік Беларусі Кандрат Крапіва, сёлета — 115 гадоў з дня яго нараджэння. 17. Горад на Гомельшчыне, у якім педагогічны ўніверсітэт носіць імя І. Шамякіна. 22. Кароткае і дакладнае славеснае выказванне. 24. Першая аповесць І. Шамякіна, апублікаваная ў часопісе “Польмя”. 25. Гіганцкія акіянска разбуральныя хвалі. 26. Апавяданне І. Шамякіна.

Падрыхтаваў Лявон Целеш.

Адказы на крыжаванку

Па гарызанталі: 3. Рамантыка. 6. Жанр. 7. Пялён. 8. Пятро. 9. Геройка. 11. Жніўненч. 13. Чыгач. 18. Аснова. 19. Афарат. 20. Кланне. 21. Крыжак. 23. Птушч. 27. Пяльсоч. 28. Хойнік. 29. Зямя. 30. Зіма. 31. Знак. 32. Летапісец. Па вертыкалі: 1. Хроніка. 2. Паданне. 4. “Хваляры”. 5. Творца. 10. Еўрапейскі. 12. Настаўнік. 14. Чорны. 15. Завялі. 16. Байка. 17. Мазыр. 22. Формула. 24. Помста. 25. Пунамі. 26. “Модніца”.